

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՌԱՉՆԵՐ

ՀԱՅՐԵՆԱՆՈՒՆԵՉ ԵՎ ԳՐՈՆՆՈՒՆԵՉ ԲԵՐՈՒՄՈՒՆԵՆԵՐ

ԿՈՐ. Գ. ԳՈՃԱՆՅԱՆ

(ՆԵՏՈՒՄ ԿՈՐԸ)

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ԽՈՆԳԱՐՈՐԻ

(ՍՈՒՆՆԻՔ)

ՆԵՐԿԱՅՈՒՑՈՒՄԻՑԻ ՏՈՒՐՈՎ

Հասցի՝ Երևան Հայ սրբուհի յանդիմանում

ՔԱՐՉՈՒՄ

ՏՊԱԳՐՈՒՄԻՆ ՆԵՐՈՒ ԵՎ ՍՐՈՒՄ

1911

891. 99
Գ-75

891.99
Գ - 75

01 JAN 2009
891.99
2 19 NOV 2011
401

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՌԱՉՆԵՐ

(ՀԱՅՐԵՆԱՇՈՒՆԸ ԵՒ ԿՐՕՆԱՇՈՒՆԸ ՔԵՐԹ ՈՒԱԾՆԵՐ)

ԿԱՐ. Գ. ԳՈՃԱՆԱՆ
(ԱԼՏԻԿՑԻ ԿԱՐՕ)

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ԽԱՆԴԱՄՈՒՐԻ
(ԱՎԻԱԿՆԷ)
ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՑԻՉԻ ՏՈՂԵՐՈՎ

Հասցյին կէտր Հայ որբեուն յաճկացուած

ՄԱՐԶՈՒՄՆ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆԵՐՍՕ ԵՒ ՍՐԱԽԵԱՆ

1911

ՉՕՆ

ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ ԵՐՄՍ ՏԻԿԻՆ
ԱՆՆԱ Գ. ԳՕՃԱՆԱՆԻ
ԽՆԿԵԼԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մայր իմ պաշտեղի, յարե՛ս սիրակամ,
Կուզեմ ինչ կանգնեղ մ'չիչաստակարան,
Սարեղ ինչ տե՛ղ մը, տե՛ղ Կարդախոռի.
Հոգի — ողբակեզ ուր միշտ բուրխոռի:
Կուզեմ ինչ կանգնեղ արթած խորան,
Ուր յորդեն հոգույս խո՛ղերն յարձուրան,
Յոզերս ու յու՛շերս, եռանկյրս բոքր
Ծըխանան եղեն զեր պո՛ր սրո:
Կուզեմ ինչ կանգնեղ մի սուրբ վեհարան,
Ուր թող բընակի նսե՛ղ եհովան,
Աւաչս կարմրաբոց սու՛նեկ սուր թե՛ղեր,
Ովա՛սիս խի՛նդերս սրբանան զե՛ր զե՛ր:

Աստուածակերճ ՍԻՐՏՍԻ Է այդ վեհարան
Սրբած Խորան, Դարի՛ր արքայան,
Խոանկը՝ ՀԱՅԿԱԿՍՆ ՀԱՌԱՉՆԵՐՍ հրախոռ,
Ես՝ մաստխարար հրարձարձ ֆահմանան:

1911, Փետր. 15
Թ.Օ.Լ.Ա.Ս

Վ. ԵՏԱԿԱՐ ՈՐԿԻԿ
Կ.Ս.Ս.Պ.Տ

9339-77

ՊԵՏԵ ԼԱՌԱԶԵՄ...

ԲԱՐԵԿԱՄԻՍ ԱԿԻՒԼԻՆԵՒՆ

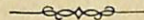
Կուշնյ . ըսին: Եւ ինչո՞ւ չե,
Քակի որ հայ մ'եւ եեք արդեւ.
Պրասկ ունիմ հիւսումս փուշե,
Ոչ շուշանեմ եւ կամ վարդեմ:

Խնդր՛, ըսին: Այդ ի՞նչպէս է.
«Անօրփիւն կուշն մանր ջարդե»:
Զե՞ որ Հայուն ցաւն պէս պէս է
Հացը արցունք, դեղը ջարդ է:

Արարչին կաւն ըսպառեցաւ,
Կարիչ մ'արցունք, շիք մը արիւն . . .
Արիւն — Արցունք — Հայն գոյսցաւ
Երկունքի մեջ անեղ, անհուն:

Հայուն բաժին ինկան հարկաւ
Փոխան երգի՛ արիւն, արցունք,
Փոխան խիւղի՛ սուգ, սպաշաւ,
Սաղմոս, մեմունց, աղօթք ու խունկ:

Պիտ՛ ՀԱՌԱԶԵՄ, արդ մինչեւ որ
Ասումս շարդ կաւ նոր կրկին,
Որեւէ կերեւ Հայ Ազգ մը նոր
Որ չի հեծե՛ աչ ըսպազին . . . :

«Նուխրական ե ինծի համար ստե՛ն ընդ սկսող քա-
նաստեղ՝ որչափ աչ փոքր ըլլայ իր տեղը մասնակցութեան
մեջ՝ միշտ մեկուսի պիտի քաշուի՝ ճանրայ սարը ընդեկ քա-
նաստեղծի մը»:

Վ. ՀԻԻԿՕ

«Ըստ որում գտնայինն կիջնե՛ն յասպարեզ՝ Առնեան
բարձանց ընտելացող ու Պառնասի անբրոսական անկերն
ծծող քանաստեղծի քող հանին և տրոգալիս ակնարկներ ու
խրախոսիչ ժպիտներ ուղղել այն՝ որ դեռ մուսաներու զե-
րան ստորսք կր դեզերի եւ կր խայտայ վայրի ծաղիկներ
խաղաղով եւ քիթեռն հարածերով»:

(Առաջին Մամուլը)

Յ. Թ. ԳԱՅԱՆԱՆ

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆԻ ՏԵՂ

ԱԿԻԻԼԻՆԷ

ԻՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԻ ԴԵՐԻՆ ՄԷՋ

ՇԱՏ փափուկ դեր մըն է որ ինծի կը յանձ-
նուի ներկայացնելու (introduce) համար
նորեկ գրող մը գրականութեան ջոջերուն
հիւրընկալ ընդունելութեանը: Ոմանք շատ
պահանջկոտ եւ խրոխտ՝ հաւանական է ար-
համարհող վերաբերում մը պիտի ցուցնեն.
Իրենց գրական համբաւի բարձր պատուան-
դանին վրայէն դէթ ակնարկ մը հնետե-
լով քաջալերութեան:

Իսկ նուազ խտտապահանջները անոնց-
մէ՝ հազիւ ազնուութիւնը ցոյց պիտի տան
իրենց դէմքերուն վրայ հեզոտ ծիծաղով
մը հարցնելու «ո՛վ է եղեր այս գաւառա-
ցի նորեկ պարոնը, որմէ կրօնք, Աստուած, Յիսուս,
հոգի, խաչ, հառաչ, Հայաստան կը հօտի»: Իսկ ուրիշ-

ներ աւելի անհանգիստ՝ պիտի բայազանչեն թերեւս մե-
ծաբարբառ «Ու՛ֆ, Աստուած իմ, այս ինչքան առատու-
թիւն բանաստեղծներու, հեղեղ քերթողներու: Սահմա-
նադրութիւնը եկաւ և ահա ամբողջ ազգը բանաստեղծ,
պուէտ կորեցաւ: Իպրոցէն կրճ գեռ երեկի խլէզներ
տպարանի նմանող գործիք մը ձեռք ձգածուեն պէս լրա-
գրապետ, թարգմանիչ, խմբագիր, հրատարակիչ և ար-
տծնատէր կը դառնան. այս ինչ աժան գրականութիւն,
ինչ յառաջդիմութիւն, գացէ՛ք, զաւակս, գրողէ աւելի
կարբւշալի պէտք ունինք:» Ներկաներէ: մէկը աւելի
սրամիտ և արդարացի պիտի պատասխանէ. Ո՛վ բանաս-
տեղծ ընդհանրաւ, ներողամիտ գտնուեցէք քիչ մը՝ այս
առթիւ իմ այ տեսութիւններս պարզելու: Սահմանա-
դրութիւն, մեղի ուրիշ բարիքներ չբերաւ, բայց միայն
մասնուրի համեմատական ազատութիւն մը, որ խօսելու
և գրելու զսպուած, կաշկանդուած կապերը քակեց, ու-
րով բնական էր որ նոր սերունդին առաջին պոռթկա-
ցող իղձը պիտի ըլլար ազատ թռիչ տալ խօսքին ու գը-
րիչին, մինչեւ, որ հախազը կցութիւնը դար և իրենց աչքերը
դարձնէին ուրիշ ասպարէզներու ուր աւելի երկարաշունչ
աշխատութիւն պահանջուէր: Տարիներով կաշկանդուած
մնացին, մամուլէ զուրկ մնացին, թող քիչ մը ազատ թը-
ւիչներ առնեն, փափաքնին գոհացնեն, բաւական է որ ի-
րենց մշակած գրականութիւնը անբարոյ, ազտոտ և գուհ-
հիկ չըլլայ: Պէտք է խոստովանել թէ մենք այ մեր քիչ մը ազ-
նուապետական խորհրդապաշտի սաւառնումներուն, և
բարձրաթիւ խոյանքներուն մէջ անմատոց, անհասկնալի և
անհաղորդ մնացած ենք ժողովուրդին որ մեծ մասը կը կազմէ
անճարակ, անուս գասակարգին: Մեր բանաստեղծի հմայիչ
համբաւը չարագարայներ որ ժողովուրդը չունենայ իր բա-

նաստեղծները, քանի որ մեր չքնաղ քերթուածները բառե-
բառ խառնակոյտ մը և ասութիւններու անկ բաւիղ մը, թո-
հուրո՞՞ մը կը ներկայացնեն ալլասացիկ, դարձգարձիկ զիկ-
զակութիւններու մէջ անդնդայած: Արուեստի, մասնու-
մի և զգացումի բարձրութեան մէջ մենք իրապէս ծաղիկը
կը կազմենք Հայ ցեղին զրական բուրաստանին մէջ. Իա-
նիէլ Վարուժան, Յարութիւնեան, Թլկատինցի, Չար-
գարեան, Որբերեան, Ե. Գուրեան, Ասատուրեան, Եսայ-
եան, Սիամանթօ, և ուրիշ շատեր՝ մեր ամէնէն վարպետ
և հոյակապ բանաստեղծներն են մեր զրական ազգատ
ցեղին: Սակայն մեզմէ քանի՞ն կրնան հասկցուիլ ժողո-
վուրդէն, և ով պիտի հասցնէ զայն հասկնալու, թող
թէ Չրագեանի, Էսաճանեանի, Իօյանճեանի բանաստեղ-
ծութիւնները իրենցմէ այ չեն հասկցուիր:

Ամէն նորահաս գրող իրաւա կը կրնայ խորհիլ թէ՛ ժո-
ղովուրդին խաւերուն մէջ կայ դասակարգ մը որուն ին-
քը կրնայ օգտակար ըլլալ իր պարզ, անսխեւեթ ոճովը
հասկնալի ըլլալու առաւելութիւնովը օժտուած: Ամէն
հրապարակագիր իրեն յատուկ արտայայտութիւններովը,
զգացումներովը ու խորհրդածութիւններովը պատգամ մը
ուսի հասարակութեան հաղորդելիք, որուն փոխարէն կար-
ժանանայ քաջալիրութեանը ժողովուրդին այն չափովը
որ իր մէջ կը տեսնէ նորածիլ տաղանդի մը յայտնութիւ-
նը: Օ՛ն, ես պիտի առաջարկեմ սիրայօժար ընդունիլ
այս նորեկ զգայացունց բանաստեղծ գրողը որ իր քրտ-
նաջան աշխատութիւններովը, իր դատարարակի փորձա-
ուութիւնովը, իր ցեղին հառաջներովը ու իր կրօնքի
սուրբ ներհնումներովը օգտամատոց ու բարոյացուցիչ
ինչէր մը ուսի լնծայելու համայնքին: Օ՛ն, լսենք զինքը
և բարի գայուստ մաղթենք իրեն մեր խրախուսիչ նայ-

ուածքներովը և ձեռքի անկեղծ սեղմումներով :

Ահա , սիրելի բարեկամ , իմ կանխակալ գուշակութիւններս հրատարակ գալէ առաջ՝ այն բոլոր հաւանական շրջուկներուն , քննադատութիւններուն ու խմբմանքներուն , և իմ ներկայացուցիչի դերիս մէջ անոնց համար ունեցած պատասխանա :

Կր թողում ուրիշներուն ներբողներ հիւսել զբազան այս նախընտաց փորձերուդ մէջ ծրարուած հիանալի գոհար ըզգացումներուդ և մտածումներուդ շուրջը . ինչպէս՝

« Գէր մի՛ դպչի՛մ Հայուն անբիծ պատիւին... »

« Ձերք Վարդանեանք էքէ փարին
Ասուածապատս — ցկարագրին : »

« Ազնիւ ձեռնով վասի արիւն մի բափեր... »

Պատմէ , բայց փրկէ , Հոգիիս Հաւաչը , Այրող Մորենին , Աչազուրկին Աշխարհը և ուրիշ շատեր . և ինչցնցող ուժ ունի

« Արդարութիւն տու արդարութիւն , ա՛նի ,
Կամ արդարութիւնէ մերկացիր , Ա՛լլան : »

Քանի որ բարեկամդ եմ և կը մնամ միշտ մաղթելով որ « Հայկական Հառաչներ » ուղ յաջորդէ Հայկական « յառաջ » ներու զուարթ չեչտեր :

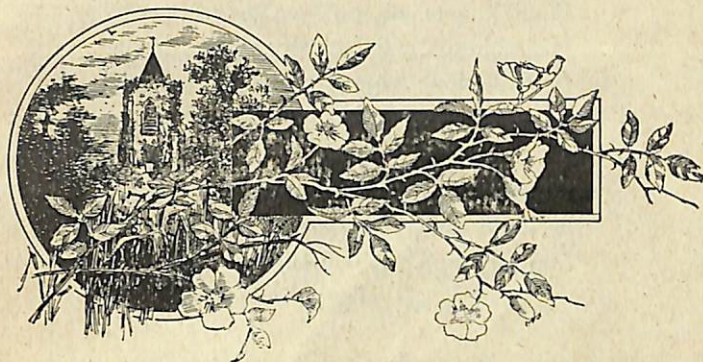
1911, Փետր. 25

ԳՕՆԵԱ

Լ. Ս. ԽԱՆԴԱՍՏՈՒՐ

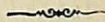
ՀԱՅՐԵՆԱՇՈՒՆՉ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՌԱՉՆԵՐ

ՀԱՅ ՍՈՎԵՍԼԻՆ ՀԱՌԱՉՐ

Ազատութիւն: Բարի. սակայն
Չի վերջացաւ ողբն հայկական,
Սովն բռնակալ կորգէ կոծ, լաց—
հա՛ց, հա՛ց, հա՛ց:

Անգործ խօսքն է դղեակ օդի,
Զրսփոփեր բնաւ Հայր նօրի,
Որ կազմէ այժմ ծով արժասուաց,
Հա՛ց, հա՛ց, հա՛ց:

Մովն է օրուան բուն բռնակալ,
Բռնացեալ Հայն կրնա՞յ տկալ,
Երկինք անոր ողբով քնդաց—
Հա՛ց, հա՛ց, հա՛ց:

Սուրն յագեցա՞ւ մեր արիւնեկն
Որ սովն կրծէ անգրքօրեկն
Հայուն միսը. մի՛ս համեմցամ:
Հա՛ց, հա՛ց, հա՛ց:

Հայու արեան հապաղի՞նով
Ներկուեցան հող, քար եւ ծով,
Բաղլը կուգէ դիակ ցամբամ:
Հա՛ց, հա՛ց, հա՛ց:

Ազատութեան նկարագրով
Հայուն բաժնին հո՞ւր, սո՞ւր եւ սո՞վ
Ճակասագրեց բաշխողն բարեաց:
Հա՛ց, հա՛ց, հա՛ց:

Ազատութի՛ւն: Ի՞նչպէս խնդանք,
Խոյս տրին յոյս, խինդ ու խայսանք,
Յամբեցաւ ակն մեր հրնուանաց:
Հա՛ց, հա՛ց, հա՛ց:

Ամանորի մեր նրպասա՛կ
Նղբա՛րբ, ու՛սե՛լ միրգ, կարկանդակ,
Մինչ Հայն կ'ողբայ բերանաբաց—
Հա՛ց, հա՛ց, հա՛ց:

Ամանորի գալուն առքիւ
Անփոյր կրկե՞նք բարիք անքիւ,
Մեր եղբայրներ մեռնի՞ն հալամ:
Հա՛ց, հա՛ց, հա՛ց:

Սակաւ հացով հինգ հազարներ
Կօսացրնող Փրկիչն չա՞ռներ
Տալ մեր դոյզն ինչ նր.եր բազմաց:
Հա՛ց, հա՛ց, հա՛ց:

Մընա՞նք անգուր փմասառամ
Յաղբութեան վրայ սովին սարամ.
Սոսկ կամք մեզմե, բաշխողն Ասուամ:
հա՛ց, հա՛ց, հա՛ց:

1908 Դեկտեմբեր

ՍԵՒ ՄԱՐՏԸ

Մարտ երեսուն մեկին (*) համայն Օսմանեան
Երկիրն եռար, սասաներ զերթ խառնարան,
Յեսադեմ սարրն սոսկավիթխար ոյժի մեզ,
Եկիրն ամբողջ հրդեհեելու հրով անճեզ:
Ճակասագրի սագնապումին մեջ հանուր՝
Յոյժ փոքրաթիւ ազատաստրրն դիմեր ուր . . . :
Այեսասան Մայր-հա բենիխ շեղմուր
Կր գալարուէր երկունեով մը անսովոր:
Դժխեմ բաղդի խօլ փնայփն անձնասու,
Ման-Ուրուական իր սուրն ցուցներ խիս հասու:
Սեւ դահիճներ-սարր Համիսեան-հուսկ զարկին
Հայրենիքի կենդանաշարժ աջ կուճիս:
Հոնկէ հոսեց ոչ թէ լոկ ջուր կամ քարախ,
Բասորագոյն արիւն հալու, Հայու . . . ախ . . . :
Պասուեցաւ սիւրսն Հայրենիքին Օսմանեան,
Փառք ու պարծանք, շէն, բազմամարդ Կիրիկիան:

*
**

Տնտեսութեան Հին՝ նոխազներ Քաւուրեան
Յաջորդ դրբին ողջակիզումն Հայութեան:
Ասուած-Որդին իբր փոխանորդ իր արեան
Յարմար գրտաւ Հայու արիւնն յարձուան:

(*) 1909, Մարտ 31

ՀԱՅ ՈՐԲՈՒԿԻՆ ՀԱՌԱՉՐԸ

ԵՒ

ՍՓՈՓԸ

Անունքս է գողտրիկ Զարմայր.
Անողոք բաղդն անգրքաբար
Որք բողուց զիս անհայր, անմայր:
Մայր, մայր, մայր:
Կիրիկեան ջարդն—վայրագ սրտամ—
Թողուց անոք, հեք, անգրքամ,
Անյոյս, անլոյս, սարսափահար:
Հայր, հայր, հայր:
Դեռ օր մ'առաջ մեծափարքամ,
Օր մ'վերջ սակայն եղար սարսամ,
Ծընողագիրկ, կարօտ, ժամար...
Մայր, մայր, մայր:
Մարթին, մազկեր, սուր, եարադան,
Գոռում, բոմբիւն, նիչ այլազան
Ըրիւն, րիւն զիս սեղահար:
Հայր, հայր, հայր:
Լալահառաչ, կոծ, դրդրդրդին,
Կեռկեր, վայեր, ոգբ, հրոքնդիւն
Գալարեցին երկնակամար.
Մայր, մայր, մայր:
Կիրիկեան դաշն դիարաւալ
Արեամբ եղաւ ծովածաւալ,
Եւերեցաւ շէն դրախսավայր.
Հայր, հայր հայր:

48
9339-87
6566

Սիհուն, ձիհուն արիւնաներկ՝
Դիակի անգլրուխ, կիսաս եւ մերկ՝
Թաւալգրլոր սարին Ծով—մայր.

Մայր, մայր, մայր:

Հուր լափեց դիակաց դեզ,
Այերն առաւ զոյն բոցակեզ,
Բիլ երկինք եղաւ նրայր.

Հայր, հայր, հայր:

Եարադան. հուր բոցանարակ.
Անուն, անեք եւ աննարակ
Թողուցին բիւր մանուկ, հայր, մայր.

Մայր, մայր, մայր

* *

Բարեբաներ օսաւ եւ մեր
Գուեն սիրեք մեր կարեվեր,
Հայր իմ, հոգիդ հանգչի դրախտին

Մեզ վերին:

Մայրե գրքոս հանեց Ասուած
Որ մեղմեն վիճեմ մեր լեռնացած.
Մայր իմ, հոգիդ հրեռուի դրախտին

Մեզ վերին:

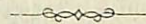
Մեծ Վարդապետն կ'օրհնէ զանոն,
Որ սեւ կ'ըլլան որբոց անո՛ւ—
Երկիրն իսկ է անոնց համար

Դրախտավայր:

Երնե՛կ անոնց որ կողորմին,
Ողորմածներ ժառանգ կրկին
Պիս՝ րսանան երկիր, երկին

Ոհ, անգին:

ՀԱՅՈՒՆ ՊԱՏԻՒԷ

Երեւ, աշխարհն ձեզ բող ըլլան, ո՛վ վաճեք,
Գեթ մի՛ դպչիք Հայուն անբիծ պատիւին.
Զարդ ու քալան դու՛ք ձեզ հեղալ եք ըրեք,
Գեթ մի՛ դպչիք Հայուն անբիծ պատիւին:

* *

Երեւ-Աշխարհն ձեզ բող ըլլան, ո՛վ վաճեք...
Հակասագրի բիւր, վիթխարի գերանդին
Կորեց հայուն փողփողուն փառն պերն ու հին.
Ազգեր էլան, ազգեր իջան գահերէն.
Տագնապումի բոնուբոնին մեզ հորէն
«Հայուն պատիւն անե՛ղծ...» վնոեց սեզ Երկին:
Փարեցաւ Հայն իր պատիւն հոգեւին.
Երեւ-Աշխարհն ձեզ բող ըլլան, ո՛վ վաճեք:

Գեթ մի՛ դպչիք Հայուն անբիծ պատիւին.
Սիրով շնորհեց գոնէ այդ փառքը Երկին
Հե՛ք հայուրեան, որ սարմասարմ. համապիլուն՝
Գողգորթներուն նորերն կանգնեց հազար բիւր.
Տաժանֆի հո՛ծ լեռնացումի հե՛տ արդէն
Չուլում Հայուն սեւ-բարդ ցաւերն ան առքեն
Փարեցաւ Հայն իր պատիւն հոգեւին,
Գեթ մի՛ դպչիք Հայուն անբիծ պատիւին:

Զարդ ու քալան դու՛ք ձեզ հեղալ եք ըրեք.

ԱՐԳԱՐՈՒԹԵԱՆ ձայնն կը լուէ անհրսունջ,
Ինչպէս առիւծ մերք կը լուէ անմարունջ,
Լրուօրինն է մերք սոսկալի դասսխազ,
Լուծէ վրէժ անեղարելու, անկասկած:
Մէկ Աբելի արիւնն ցնցեց Մեծ Նանվէն,
Բիւր Աբելներ էր չ'իջեցնեն գիւն գանկն

Զարդ ու բալան դու՛ք ձեզ հեղալ էք բււր,
Գէք մի՛ դպչիք հայուն անբիծ պաս խիւն.
Արեւ Աշխարհ ձեզ բող բլլան, ո՛վ վասեր,
Գէք մի՛ դպչիք հայուն անբիծ պասխուին:

ՃԵՄԱՐԻՑ ՀԱՅԷ

Անունն է անոր Յակոբ Պապիկեան,
Վիքիսարի տաւիւն մեծ ն ախաւրկան.
Յեղին դառն վիշտովն, ախ, գալարուեցաւ,
Մեծ — ցաւին բարդեց ուրիշ մի մեծ ցաւ:
« Դիմանալիք բան չէ՛ այս, չէ՛ » կ'ըսէր.
Արիւնն սիրէն գանկ, անկէ վար հոսէր.
Իր յոյգերուն մեջ ջղացնցուեցա՛ւ,
Համայն հայուքիւնն համակեց ի ցաւ:
Արդարութեան լախսն բռնած վեհօրէն՝
Օգնութեան գոչէր ԱՐԳԱՐՆ վերեւէն,
Փշրելու համար գանկերն դժոխաբոյն
Վիքիսարի Ոճրին սեւ դահիճներուն:
Լախսն իր ձեռնն բռնած ինք կարկամեցաւ,
Վերապրող խլեակն բողուց ի մեծ ցաւ,
Փոխանորդ կարգեց արդար եհովան,
Վճռելու Ոճրին արդար դասաստան:

Անունն է անոր Յակոբ Պապիկեան,
Վիքիսարի տաւիւն գոհ — նախաւրկան,
Յեղին դառն վիշտովն ախ, գալարուեցաւ,
Մեծ-ցաւին բարդեց ուրիշ մի մեծ ցաւ:

ԻՆՉՈՒ . . . ՎԼԼԱՀ

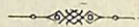
Ինչո՛ւ, մեծ Ալլան, անարդարութիւն
Շարժէ գերանդին դարեւով ողջոյն.
Գժխեմ գերանդին կասեցուր, Ալլան,
Արդար ցատուժովդ սփռէ սարսափ, ան,

Ինչո՛ւ, Մեծ - Ալլան, բռնակալութիւն
Քանդէ տուն, սրնակ, փորոզի եւ բոյն,
Տապալէ լախսովդ, արդար մեծ Ալլան,
Գլորի բռնակալն, չ'ազդէ սարսափ, ան:

Ինչո՛ւ, Մեծ - Ալլան, պասկերդ կրող
Մարդն այսպէս դառնայ անգութ մեկ սիրող,
Անհերն մարքոսուի, անիրաւուի, ահ,
Գրբա՛, գրբա՛ դուն, գրբառաս Ալլան:

Է՛ր Արդարութիւնն ըլլայ ոճնակոխ,
Անմեղն փողոտուի, ո՛ւն, սրախտողխող.
Արդարութիւն տուր, արդարութիւն, ահ,
Կամ արդարութիւնդ մերկացիր, Ալլան:

ՀԱԼԼԷՒ ԳԻՍԱՒՈՐԻՆ

Այդ ի՞նչ խօլարժաւ վազք է դեպի մեզ,
Փայլակէն արագ, գառնուկէն ալ հեզ,
Յոյկերդ փալիքի՛ն, գեսդ երկայնաձիգ
Գրկէ անջրպէսն կարծես քափանցիկ:

Սուրհանդակ երկնից, ի՞նչ լուր վերերէն.
Մահափիւռ բօքէ՛ր ք՛աւեճիս բերեն
Հեզասան հայրերդ, որք կը վէսվէճին
Լոյսի փոփոքներ սրակելով եճին:

Կ՛ողջունենք գալուստդ վե՛ն այս սարի,
Գալուստդ առաջին մեր ներկայ դարի,
Մաղքենք մեզ խօսիս պատգամներ բարի,
Ողջակիզուած Հայն պի՛ռ պի՛ռ քեզ նայի:

Կեցիւր արդ մի քիչ, դու մեծ Այցելու,
Թոյլասու լեր ինձ քեզի հարցնելու,
Հարցումներ որոնք զիս կը շփոթեն,
Կարեւիւր Հայ սիրսն յար կը փորփորեն:

Ո՞ւր էիր, քսե՛, Տուրքիլ, Արիսապան
Երբ Մելիխ-Շահ, օ՛հ, ինչպէս Չարմաղան,
Ճինկիգ, Լէնկրիմուր արիւնխում գազան
Անբուժելի վերք սրկին զանազան:

Հե՛ք Մայր-Հայասանն ըրին դիտապաս,
Թասերաբենն, փու՛ն, կիրեճուռն անասս.
Հայ կառափներով կանգնեցին բուրգեր,
Ի՛նչ մեծ խոճանգում, ո՛հ, ի՛նչ խոր վերք եր:

Յոճոսուած Հայ ցեղն գերք չըւառ եղնիկ
Եւ կամ նեսահար մահամերձ քոչնիկ,
Լեց ի՛ր ջերմիկ բոյնն Մայր-Հայասան,
Տարաշխարհի դիմեց եւ շարան շարան:

Հայասան եղաւ գալլոց շահասան,
Մաս մը Վրասան, մաս մը Պարսկասան,
Մաս մը Տանկասան խիս բաժան բաժան,
Հայ արիւնն եղաւ ջուրէն ալ աժան:

Ո՞ւր էիր, քսե՛, երբ Կարմիր Համիս
— Անմեկին Ներոն, Տուրքիլ վասամիս —
Հին սեւ բաղդն բերաւ դժբաղճ Հայ գլխուն,
Հայաջինջ դաւե՛ր, ցաւե՛ր անանուն:

Ո՞ւր էիր երտուն երկու սարիներ
Այդ Կարմիր Գազան ծրծեր ու քամեր,
Անյագ ցրուկով ի՛ր անիւնահեղ
Յամբեցուց արիւն մեր բոսորագեղ:

Ո՞ւր էիր, ա՛խ, ո՞ւր, երբ վերջին անգամ
Անբաղդ Կիլիկիան ինկա՛ւ... վասակամ,
Կասաղի վոճմակ լափեց ու լիզեց,
Ելեակ մը Հայեր մնացին մե՛րկ, կե՛ս...:

Տիեզերքի մեջ եղի պէս ո՞վ կայ
Հայ նահաւսագրին հումարիս վրկայ.
Ի՞նչ կրօք եահվէն, ըսէ ինձ Հայլէ.
Հայուն ապագան ալ մահահա՞լ է:

Տասն եւ հինգ խաչի դարերէ իվեր
Հայ սիրն խոցոսուած է յոյժ կարեվեր.
Բիւր գողգորաներ կանգնեց հոծ վիճի.
Եւ միքէ հիմա թող ամբարբժի...:

Բագմաշարչար այս Խաչի ժողովուրդ
Շալկած խաչին սակ գլորի՞ թող անդունդ:
Ի՞նչ խորին խորհուրդ: Յեղին մարտիրոս
Չի կա՞յ հոս հանգիստ, հապա սարսառո՞ս...:

*
* *

- «Է՛հ, ո՛չ պրէս, այդ քու հարցեր
«Գոհացնել գէթ մի՛ հայցեր.
«ժողովուրդէ գաղտնիք են Աճնունին,
«Չեն չափչրփուիր միտնով հունին:
«Հին մրցակից ազգեր կորան,
«Հայն դեռ կ'ապրի: Այս գրաւական
«Է նահվէին բարի սիրոյն
«Թէ պիտ' ապրին Հայք մնայուն
• • • • •
«Չերբ վարդանանք եքի փարին
«Ասուածապաճս-Նկարագրին:»

1910, Մայիս

ԿԵԱՆՔԻ ԶԱՓԱՆԻՇԸ

Գողափարապաճս անձնագոհ, անգին՝
Յեղին ցաւերով սառապող կեանքին
Զափանիճ չեն բնաւ սարիներ, դարեր
Ոչ պերնաբարբառ հրաւակետս բառեր:

Տիպար, օգսւաւս, անձնագոհ կեանքին
Յու՛ւ՛ւ՛ չեն եղծանիր խուներն սաժանքին.
Չերբ անմահ նշխար պահեն զայն դարեր
Մահ-խորեակ, շիրիմ զայն չեն խաբարեր:

Պենելոպէի կրքան անհասնում,
Ոչ ալ անսահման Յաւիտենութիւն,
Ճիւղ չեն չափչրփեր կեանքն երկնապասում:

Յեղին ցաւերով գալարուող յաւերժ
Կեանքն է իտեալ, իրական, անհուն.
Տարիներ կ'անցնին, ան կ'ապրի անվերջ:

ԲԱՐԵԿԱՍԾ ՍԷՐ

Ըսին. ծիւրած է եւ թոբր մաղմաղ,
Խուլսն ու շրթունքի բոյն են մանրէից.
Ասրոպէն արագ մկրատէ, աւանդ,
Կեանքի հիւսկէններն հե՛ք բարեկամիս:

Ըսին. շիսակ չի այդքան նուիրումով
Տունսեղ ենթարկել բոխխաւորին,
Ախսապատիլներն տեղոս եռումով
Տան անդամներուն արագ փոխանձին:

Իրաւ, շաս չանցած մահն վրայ հասաւ .
Ծագիկ հասակին մեջ գալարուեցաւ.
Իրեններուն սուգ եւ ինձ բողուց ցաւ:

Բայց ունեցայ ես ըստփանք մ'անբաւ,
Թէ անոր եղայ գեր ասպնջական,
Հաւասչեան սիտոյ մեր վաղնջական:

ԱՐԱՔՍ

Հոսէ, հոսէ, Արաքս:

Դարիւ դարիւ քաւարումով անդադրում,
Յաւերժացոր Հայուն մեծ-ցաւն այլայլուն,
Հայուն կերկերն, Հայուն հառաչն անպատում
Փորոկումովդ բացայայտես կառկառուն.

Հոսէ, հոսէ Արաքս:

Հոսէ, հոսէ, Արաքս:

Աւարայրի առիւծներու անվրդով՝
Վեհապանձ սիրսն ցոլեւող մեջ քաքափուր
Պանե՛ ամուր՝ գերք սիրաւանդ ապահով,
Ինչպես նախնոցայ մեր նկարագիրն սուրբ, մաքուր:

Հոսէ, հոսէ, Արաքս:

Խոսէ՛, խոսէ՛ Արաքս,
Ականակապ մարգարայեւ Հայկական
Թագն ու հանանչներ չի փոխանցե՞ց պլեբուդ-
Ալերդ գոնէ գերք փոխառու ես չի սա՛ն
Հայ գոյութեան սրբարամա՛ծ, նըւաղոս:

Խոսէ՛, խոսէ՛, Արաքս:

Խոսէ՛, խոսէ՛, Արաքս.

Դարուկ, Չայրոյք, Հեռ եւ Վրեժ չի պոռկա՛ւ
Լեռնակուսակ հեղինեղումով մ'արհաւրոս,
Տուղրիլներու, Համիսներու անպակաս
Շի բօրափե՛ս Շանք ու Կայծակ եւ Ռոս.

Խոսէ՛, խոսէ՛, Արաքս:

Յառա՛ջ, յառա՛ջ, Արաքս,

Դարիւ դարիւ քաւարումով անդադրում,
Լափիլիզելով ժեռուտ ավերդ հայրամառ
Վերեր բանաս, ախոս վիճի անհասնում,
Մայր-Աշխարհին սիրտն խլես աղբխար
Հառա՛ջ, հառա՛ջ Արաքս:

ՎԱՐԴՊՆԵԱՆ ՔԱԶԵՐ

Արեւն ցարեց վարդակարմիր

Տղմուսի ափանց վրայ,

Կազմ կար բանակն որոտալիւր

Հայ ցեղին ռանվիրայ:

(կրկ.) Հայրենապանձ, ո՛վ հաջ Վարդան,

Վերջին քու վաղորդայն

Հայրենիքին, սուրբ կրօնքին

Աւոսն եղաւ անգին:

Արեւն մըսաւ ամպոց ետին՝
Բաղխումէն սահմակած,
Սարսափեցաւ զունդի երկնային
Գոռումէն անկասկած:

Իրերաբախ երկու ամպեր
Ինչպէս զոռան անել,
Գոռայի՛ք: Թնդա՛ց այեր,
Թնդա՛ց Ասուած անել:

Տղմուտ գեթը սասան սասան
Ալելույզ շաչիւնէն,
Վիմաստած իջաւ բաժան
Բամբիւնէն, բնբիւնէն:

Շաւարճանը արեամբ բոսր
Քաջաբար ներկեցի՛ք,
Ո՛վ առիւծներ, խանդով բոյոր
Յաղթանակն երգեցի՛ք:

Երկիրն ու կրօն օրհնեալ պարկե՛ծ
Փրկեցի՛ք Զրադաշէն,
Խափանեցի՛ք մազդեգեան կեօս,
— Պարսկական մոլար դէն:

ՀԱՅՈՒՆ ԽԻՂՃԸ

Մեծ-Զարդի(*) մահ, սարսափ սփռող օրերուն,
Սու-բազդ Հայեր սագնապէին սարսրուն:
Ողբ ու կոծի, հրոբնդիւնի սուր բողո՛ք
Վր բնդացներ երկիր, երկինն անողո՛ք:
Ս— Բաղախը րոհութոհի մեջ արդէն,
Մարդկերպ զագանն ամէն կողմ ան, դող առքեն:
Երկու հայեր խելակորոյս սահմակած
Քաղաքէն դուրս ապաստանին՝ անկասկած
Փապարի մեջ կամ խոռոչի վիմափոր,
Անպաստապար եւ անպաշար երեք օր:

* *

Յորեկն անցաւ . ցայգին սել ֆոլն հուսկ պատեց,
Վերապրող Հայ խլեակները սուգ պատեց:
Լա՛ն քէ մեռնին: Ընել ոչ մին կրնալին.
Լացն պիտ՝ մասներ այս ողջ որսերն խուժանին:
Գեր սիրելեաց անունը մարմինն յօշոտում
Գտնել բաղձան. — անողո՛ք բազդ, ա՛խ, Ա՛սուած —
Անկարելի էր դուրս ելլել. խաւարչիին
Մեջ արիւնկզակ մարդ-զագաններ դեգերին:
Զարդրեցա՛ն, հրդեհուեցա՛ն հեք Հայեր
Անգէն, անգօր եւ անպաշտան եւ անսեր:
Վաղորդային սրգասարսու՛ր կարմրաներկ

(*) 1895ին երկրպէն սարհում Հայկական ընդն. ջարդը:

Սաւանով մը յարագեցաւ երկիր: Մերկ
Անո՛ք, անհուն զոհ-հայուրեան բեկորներ
Կը զովաւեն...: Զարդադադար փողն զոչէր:

*
* *

Խոռոչապան խեղճուկ հայեր դուրս ինկան՝
Սովալլարուկ կմախացած եւ սակայն:
Անոնցմէ մին զանհինգամեայ պատանեակ
Նոնեհասակ, խաւսիւններ Հրմայեակ
Արեւ, Աւխարհ իրեն հարամ կը սեպեր,
Երբ քանի մը բուրֆի արիւն չի քափեր,
Զի հրդեհուած էին տունեղ վասաբար,
Եւ մորթոտուած հայր, մայր, փոքր եւ եղբայր:
Անցան զանեակ մը զարիներ: Վրեժառու
Ոգին կ'ուռեր, կը զատներ անարկու:
Օր մ'վերջապէս հանդիպեցաւ մի որսի,
Որ գիշերանց կը համբորդէր եւ ուսի,
Ներկայացաւ առիթն, ըսաւ, Հրմայեակ,
Վրեժն ժամու ընելու զայն շանասակ:
Կապեց ոտներն ու կաշկանդեց պիւրկ ձեռներ,
Գաւոյնն հանեց եւ ըսաւ թէ պիտ' մորթէր:
«Մի՛, մի՛, ո՛վ հայ. դուք ազնիւ եք մենք վասեր,
«Ազնիւ ձեռքով վաճի արիւն մի՛ քափեր:
«Մի՛ բողբոլ կինս եւ զաւակներս հեք, անէր,
«Մախուր ձեռքով վաճի արիւն մի՛ քափեր:»
Այսպէս զոչէր որսն երբ դաւոյն սուր իջաւ,
Գրլուխն մարմնէն մորթաքելով մ' կախ ինկաւ:
«Լուծեցի վրեժն իմ, օրհնեա՛լ վրեժ, ա՛խ վրեժ...»
Գոն Հրմայեակ կը զոչէր պան մը անվերջ:

Չանցաւ սակայն շատ ժամանակ: Շուտափոյր
Յաջորդեցին Ռիսին զորով, վրեժին զուր:
Հրմայեակի աղանջին միտ կը հնչէր .
— «Ազնիւ ձեռքով վաճի արիւն մի քափեր:»
Կը գալարուէր անոր սիրեն յոյժ կարեվեր .
Երբ կը հնչէր. « մի՛, մի՛, ո՛վ հայ... մի՛ քափեր »:
Աչէն երբեք չէր հեռանար Հրմայեակին
Ուսին խեղճուկ շեսքը եղուկ սարսուզին .
Կարծէր աչքերն պիտ պիտ յառած դեռ կրկներ .
— «Մի՛, մի՛ ո՛վ հայ, . . . վաճի արիւն մի քափեր
Խղճի սուր խայրն, վշտի մորմոտն անսպառ
Հրդեհե՛լին, զայն հիւծե՛լին մտաւառ . . .
«Մի՛, մի՛ ո՛վ հայ, դուք ազնիւ եք, մենք վասեր,
«Ազնիւ ձեռքով վաճի արիւն մի՛ քափեր . . . »:

ԿՐՕՆԱՇՈՒՆՉ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

ՊԱՏԻՒՄ ԲԱՅՑ ՓՐԿԻ

Համապարփակ անեղ Նանվին
Որոսաց. — «Մարդն ինկա՛ւ, ինկա՛ւ...»:
Դրդրդեցան հիսք համօրէն
Տիեզերին անծիր, անբաւ:

«Ինկա՛ւ...»: Կրկնէր անեղաձայն
Վշտամօրմո՛ւ Նանվին անհուն.
Հրեշտակապետք սարսափեցան,
Սէւեր հագաւ երկինք ողջոյն:

«Ինկա՛ւ :» Թնդաց երկնակամար ,
Այլայլեցան գունդք երկնային ,
Իրերաբախ սարերք համայն
Երկունքի մեջ կը հծծեին...:

Մարդն արսաբունդ եւ ամօրլեամ՝
Հալած , մաշած հիւլէ մը լոկ ,
Հիւլէներուն մեջ բանգուշած՝
Ծիւրէր , ծրուէր անդէկ , անոք :

«Եւա՛ , ափսո՛ս , այս ի՛նչ եղաւ ,
«Հրաքորքոք սարերն համայն
«Կը գալարուին , ո՛ն , ի մեծ ցաւ .
«Երա՛գ , երա՛գ , բէ իրական...»

Խելակորոյս մըրընջէր Աղամ :
— «Տե՛ր իմ , Եւա ընդհուպ յարէր ,
«Միրգը բոսոր եւ համադամ
«Մեր հասունին քոյն է եղեր :»

«Ի բա՛ց...» Պոռաց Ասուած անեղ .
Վրսարուեցան լոյս եղեմեն
Խոր յասակը վիհին անեղ :
Տարագիր զոյգն իսկոյն դեմեն

Գոչեց . — «Պատժե՛ , սակայն փրկե՛... :»
ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ձայնին ի լուր՝
Եանվեն յայսնեց քէ պի՛ս՝ դրկէ
Իր Միածինն իբր սրիսուր :

ՍՈՒՐԲ ԳԻՇԵՐԸ

Լուռ եր գիշերը եւ անվրդով .
Հնչէր կոչնակ երկնից խանդով
Աւետիսին սիրաբոխիչ
— «Ծընա՛ւ փրկիչ :»

Վանեց մըռայլն գիշերային
«Լոյսն ի լուսոյ» հանանչասփիւռ ,
Երգէին հողք Ենովային
Հազար ու բիւր :

Սեր սուրբ աննառ բերհրապասար
Յայտնըեցաւ լիակասար .
Փայլեցաւ լոյս , յոյս կարոզին
Հէք հոգիին :

Սերն անմարմին առաւ մարմին
Զեղուլ իրմով ձրիաբար
Անսեր մարմինն , որ է ինքնին
Անիւղ լամբար :

Օգուտ ունի՞ սերդ անխամուր ,
Երէ փակեմ , Տեր , սիրսս ամուր .
Ծընունդ , այո՛ , բայց անծընունդ
Կ՛իջնեմ անդունդ :

Փարգա՛ս , փարգաս , սերդ ոտնակոխ
Զընեմ , հեռի՛ լինեն հեռ , դիս .
Ծընունդով նոր ապրիմ յաւես
Երանաւես :

Կոնակախառն փրփուրներուն երէ մեջեղ ես մրնամ,
 Խրոխս հոսանքներ զիս հաճըշեն անդունդն ի վար անխրնամ,
 Բաժինս ըլլայ սոսկ լասափայտ մը՝ սարուբեր սին յոյս իմ,
 Չէ այդ, ո՛հ, չէ՛, ալեկոծող հոգիիս յոյզն՝ Յիսու՛ս իմ:

Թե անհառին սոսկավիթխար ծառերն բոլոր գալարին
 ճարհասու՛մով՝ անագնագոռ դրդըրդումովն ամպրոպին,
 Թե գազաններն վայրագոչով սարսուռ սփռեն կալլալի՛մ,
 Չէ այդ սակայն անդոհական հոգիին յոյզն՝ Յիսու՛ս իմ:

Թե շուսափոյր լրբակապոյտ երկնականարն խաւարի,
 Եւ բարդեբարդ, սեւ սեւ այնպէր խառնեն երկինքը երկրի,
 Լեռներ ցաւամբ ժայթփեն լաւա եւ մրբագնի հուսկ յոյս իմ,
 Չէ այդ դարձեալ իմ դողարձարձ հոգիիս յոյզն Յիսուսի մ:

* *

Երբ ես կ'ըլլամ անդէկ, անկամ ՉԳԻՏՈՒԹԵԱՆ հրպատակ,
 Մեղազորաւ, անապաշաւ կորսուած իմ նրպատակ,
 Երկար ԿԱՄՔԷՍ ինքնազորաւ քափառացած դեգերիմ,
 Օհ, ա՛յդ կըլլայ լափլիզող հոգւոյս ՀԱՌԱՉՆ ոխերիմ:

Ականակուռ քաղ պատուական
 Երկինքի մեջ քողուցիր Դուն,
 Տէ՛ր վճահոծ աշխարհ համայն
 Շակեցիր, ո՛հ, ի սեր մարդուն:
 Դուն մեռար, Տէ՛ր, ինձի համար,
 Գեք ես ապրի՛մ Քեզի նամար:

«Խորհուրդ Մեձ» ով դուն մանկացար.
 Մուք մըսուրք ըստուրպաս՝
 Համարեցիր սիրայծար
 Հօրդ ձոցեն ալ գերադաս:
 Դուն մեռար, Տէ՛ր, ինձի համար,
 Գեք ես ապրի՛մ Քեզի համար:

Աստուած-որդի, գերք մանուկ-մարդ
 Օրինակով դուն ցուցուցիր,
 Թե մանուկը — երկնասուր վարդ —
 Բոյր է սան մեջ շքնորհացիր.
 Դուն մեռար, Տէ՛ր, ինձի համար,
 Գեք ես ապրի՛մ Քեզի համար:

Երեսուներկու միսիք սարիք
 Բոլորեցիր իբրեւ հող-մարդ,
 Պանարեցիր կեանքի կարիք.
 Գերագոյն դասն սորվի քող մարդ:
 Դուն մեռար, Տէ՛ր, ինձի համար,
 Գեք ես ապրի՛մ Քեզի համար:

Գործիդ վեհ, սուրբ, սերունական
 Ըսկրսար Դուն, բարիք անբաւ

Տարսրդնելով անխտական՝
Հրաւագործի առիւր համբաւ .
Դուն մեռար, Տե՛ր, ինծի համար,
Գեթ ես ապրի՛մ Քեզի համար:

Մարմնացած Սե՛ր, փնտեցիւր սերդ,
— «Ի՛նչ խորհուրդ մեծ եւ ըստանչելի, —
Դրսար, աւա՛ղ, քարացած բերդ
Սիրսեր անզեղջ, եպտելի:
Դուն մեռար, Տե՛ր, ինծի համար,
Գեթ ես ապրի՛մ Քեզի համար:

Տրսմահաղորդ Գեթսեմանին
Տրկար տարրդ քաւ հայմաւ,
Ապախտաւոր սիրս դիւային
Դեմեղ վիմաստ ըրաւ վա՛ւ վա՛ւ:
Դուն մեռար, Տե՛ր, ինծի համար,
Գեթ ես ապրի՛մ Քեզի համար:

Դողգոթայի այդ սարսրուն
Դագաթին վրայ Դուն կենսասփիւռ.
Արիւնդ սրիւր՝ չորցած մարդուն
Մեղք-խորշակին ըսպառսպուն.
Դուն մեռար, Տե՛ր, ինծի համար,
Գեթ ես ապրի՛մ Քեզի համար:

Հրաւափառ սուրբ Յարութեամբ
Անմահութիւն դուն ուսուցիւր,
ՄԱՀՈՎ ԿԵԱՆՔ մը անվերջ, անամպ,
Սուրբ, երկնասուր ինն ձօնեցիւր .
Դուն մեռար, Տե՛ր, ինծի համար,
Գեթ ես ապրի՛մ Քեզի համար:

Ի՛ՆՉ ՓՈՅԹ

Ի՛նչ փոյթ քե, Տե՛ր, փորձիչ դաժան
Ինն խոստանայ փառք գանազան.
Բաւ է շրթներս հողուոյս խորեն
Ե՛սխ Գե՛ան արտաբերեն:

Ի՛նչ փոյթ քե, Տե՛ր, Քեզի համար
Դասափետուիմ յոյժ անյարմար.
Բաւ է կրկնեմ միշտ անվեհեր,
— Ո՛չ քե իմ կամս Դու կամբրդ, Տե՛ր:

Ի՛նչ փոյթ քե, Տե՛ր, կոհակածուփ
Ծովն վշտերուս փրփրի ընդհուպ.
Բաւ է լրսել Փրկչիս բերնեն,
— Իմ բազուկներս եեզ վեր բռնեն:

Ի՛նչ փոյթ քե, Տե՛ր, մուր ու մրոսյլ
Գեթսեմանին ըլլայ իմ վայր.
Բաւ է արիւն քեթին շրթեր
Յիշեցնեն, Տե՛րս իմ կարեվեր:

Ի՛նչ փոյթ քե, Տե՛ր, խաչիդ համբան
Ըլլայ տատակ համակ խոպան.
Բաւ է նայիս հեղ մ՛անբրթի՛
Վեհութեամբք հեզիկ դեմբիդ:

*
**

Խաչիդ անշուք պատուանդանին
Տաղտապումներս զիս բող սանին,
Փարիմ անխառն սիրով համակ,
Ի՛նչ փոյթ քե չիք անխաչ պրսակ:

ԲՈՊԷՆ ԵՐԷ

Բոպէներու մէն մի հեւք
Ազգաբան է հեւհաս հողոյս,
— Օրդ կ'անցնի յոյժ վաղախոյս,
Շարժէ կեանքիդ խօս քեւակր:

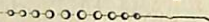
Բոպէներու խուլ գանգիւնր՝
Ուլիդ ըլլայ քէ շեշակի՝
Չայն մ'է կարծես հեշտակի,
— Մն կը լուծուի կեանքիդ հիւսք:

Բոպէներու մէն մի անցք
Խեղացրնոր ու սրբաբաւ,
Կազմէ կեանքիս անապաւաւ՝
Անվերադարձ տղանցք:

Բոպէներու մէն մի բաղխը
Հոգոյս փափուկ դոնակին,
Յուշաբան է գոն, դառնագին
Հանդերձեալին խիւղ կամ վախը:

Բոպէներու մէն մի գարկը
Հարուած մըն է սուր՝ հալումաւ
Ընող անվեմ եւ երկրամաւ
Հե՛հ հոգիիս հող սքնակր:

Բոպէներու մէն մի ձայնէն
Ըլլայ այս կամ ուրիշ կերպով,
Անկասկած եմ եւ ապահով
Խլուի կեանքիս սար-հիւսկեանէն:

ԱՅՐՈՂ ՄՈՐԵՆԻՆ

Չի՛ ոչնչացում, կրսէ գիտութիւն,
Եւ ոչ լսեղծում: Փայտ բոցին մէջ,
Որ կը հարեասի, իր հիւլէներուն
Կը սարալուծուի մայր-հրնոցին մէջ.
Նիւրր սարացած չի մեռնիր հարկաւ,
Այրող Մորենին չըսպառիր բրնաւ:

Չուրն շոգիանայ, կ'աննետի իսկոյն
Համայնածաւալ Մայր բրնուքեան մէջ,
Տարբադադրուած հիւլէներ ողջոյն՝
Խորհրդապարփակ շրջանէ մը վեջ՝
Բաղակցին նորէն շուր կ'ըլլան հարկաւ,
Այրող մորենին չ'ըսպառիր բրնաւ:

Ասուպ, մեհեռ, բոցերն երկիւնքին
Չեն ոչընչանար, ծոցը բրնուքեան
Կը ձեւափոխուին եւ օր մը կրկին
Կըլլան մեշխոր, առուպ հրանիւքեան.
Գրերը դարձեալ կը մընան միշտ իր,
Այրող Մորենին երբեք չ'ըսպառիր:

Ու հոգիս իր բիւր ^{*}^{*} սաղսապումներով
Իր հոգէ անօրն կրէ հալումաւ.
Աստեականն է հալարան կամ բով,
Անդին չեն անցնիր սաժանք գեհնաբաւ.
«Հող էիր անդրէն եւ ի հող դարձիս»
Վիճիւնն է անդարձ անեղ Եանվիւն.
Հողը հողին դարձ կ'ընէ հիւլէիս,
Հոգին Տրտոյին սըլանայ երկին.
Պիտի չըսպառիր Այրող Մորենին:

ԿՐ ՍԱՀԻՆ ...

Կր սահի նաւակ պեաց վրայէն,
Կոհակ, վե՛սվե՛սու՛մ, ծուփ կողը ֆերեն.
Նաւորդներ մասնեն սարսափի, ահի,
Խօլապար նաւակն սակայն կը սահի՛:

Կր սահին ժամեր երջանկութեան շու՛ս,
Ժամերն սրսմութեան դանդաղ ժանձա՛ծու՛ս,
Դար-կառապաններն ամենը կանցնին,
Արագ յամբընթաց, սակայն կը սահի՛ն:

Խինդ ու վրդովմունք այս կեանք-երազի
են փրփուր կամ հե՛սք վրայ աւազի,
Փրփուրն կը ցնդի, հե՛սքը կանհե՛սի,
Կեանք-կրքաւն հիւսող կրկոցն կը սահի՛:

* *
*

Թող սահի այս կեանք, Յիսու՛ս իմ փրկիչ,
Այդ իսկ ինձ համար է շա՛ս խրախուսիչ:
Բաւ է պատրասեմ իմ գալիք կեանքին
Թերերն ու նիւթերն անբիժ ու անգին:

ՆԺՊԵՆՆ ԻՆՉԻ՞ ԿՐ ԿԱՐՈՏԻ

Նժոյենք ինչի՞ կը կարօ՛տի
Այս երկրի մեջ օսարո՛տի:
Հող-սրնակին համար նօթի
Տուր փրկչաւանդ պաւարն հացի,
Չե՛տ մը մա՛մուր եւ բարեբար,
Օգնող յսեղնին համբերաւար:
Տո՛ւր, տո՛ւր փրկիչ, այդ շնորհն ինձի
Հե՛ք նժոյենիս մեջ այս երկրի:

Նժոյենն ինչի՞ կը կարօ՛տի:
Այս երկրի մեջ օսարո՛տի:
Աչքերու բաց, մա՛մուր, վրճի՛ս,
Փրկչին նայող յար անբրբիք,
Լեզուի մը սուրբ՝ պատմող աննառ
Սերն Ասուծոյ պերճաբարբառ:
Տո՛ւր, տո՛ւր, Փրկիչ, այդ շնորհն ինձի
Հե՛ք նժոյենիս մեջ այս երկրի:

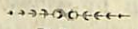
Նժոյենն ինչի՞ կը կարօ՛տի
Այս երկրի մեջ օսարո՛տի:
Նկարագրի մը սուրբ, մա՛մուր
Ոչ երկնային սան ոսկեհուռ.
Մրժի մը գոհ եւ իմասուն,
Ասուածապաշտ սիրով լեցուն:
Տո՛ւր, տո՛ւր Փրկիչ, այդ շնորհն ինձի
Հե՛ք նժոյենիս մեջ այս երկրի:

Մեծափարքամ, աւագաբար
Չեն սարբերիւ շիրմին մեջ յար.
Հող-ձածկոյթին հաւսարապէս
Տակ կը պառկին պզտիկ ու մեծ,
Հարուստ, աղքատ աղամորդի:
Նժդեհն ինչի՞ կը կարօտի
Այս երկրի մեջ օսարոտի:

*
**

Նժդեհ եմ Տե՛ր, չեմ կարօտի
Ոչ մեկ բանի խաբեպատիր.
Սուրբ սիրտ, հոգի ուղիղ՝ անեղ
Լոյս, Յոյս, Հաւատք եւ Մեր անվերջ
Տուր ինձի, Տե՛ր, չեմ կարօտի
Ոչ մեկ բանի խաբեպատիր:

Ա.ՉԱ.ՉՈՒՐԿԻՆ ԱՇԽԱՐՀԸ

Կրսեն. ովկեանն է անձիւր, անսահման,
Խաղաղ եւ անփոք սաւանանրման.
Մեր կալեկոծի անեղամրոունչ,
Կոնակներ պատառին, գոռան սասկառունչ:
Հոգիս է մի ծով անձայ եւ անփոք,
Մեր կը տատանի յոյժ խառնաշփոթ:
Կրսեն. կան լեռներ մեր ամպածրար,
Հովիտ եւ ճորճուր վարը եւ շատ վար,
Մեր դպարտուէտ գուարը ու ապաս,
Եւ մեր անպանոյն, լերկ, մերկ գործապաս:
Հոգիս սլ ունի լեռներ հովիտներ,
Կ'իյնայ դեպի վար, յանկարծ դեպի վեր:

Կրսեն. արեւն է յոյժ լուսառողոզ,
Բընուրիւնն ողջոյն կը ժպտի շեկոզ.
Բայց մեր բօքաբեր ամպեր քանձրամած
Ծածկեն այն շեղ Արեւն լուսազգեաց:
Հոգիս սլ ունի իր արեւն բարի,
Որ մեր կը փաղի, մեր կը խաւաւրի:

Կրսեն. Երկինքն է անհուն մի կամար
Ասղերով հող հող անբիւ անհամար,
ԺԱՄԱՆԱԿ, ՄԻՋՈՅ են սրկար բառեր,
Գրծելու համար անոնց դիրք ու դեր:
Հոգիս սլ ունի իր կամարն անհուն,
Խինդ ու վրդովում մեր փախչին հեռուն...:

Աշխարհ մ'եմ, այո՛, անհուն մի աշխարհ,
Աշխարհներ ի՞նչ են մէմեկ սոսկ նշխար
Անբացատրելի ԱՆՋՐՊԵՏԻՆ մեջ
Ոմանք մըքագնած եւ ոմանք անեղ.
Հոգիս անհուն է, անհուն մի աշխարհ,
Անհուն են իղձերն, խինդերն ու աշխարհ...:

ՍՈՒՐԻ ՍԻՐՏ

Երկնի բիւրեղ դրախտն շափիւղեայ,
Փողոցն մարգրիտ, լուսափարփառ
Ընն անարատ: Գեմմեղ շողայ
Լոյս մը անբիծ, Տե՛ր, հրաշափառ:
Լուսնակն արեւ ունի բիծեր,
Շաղը, շողը արտաներ բիւր,
ՍՐԲՈՒԹԻՒՆԴ, Տե՛ր, յոյժ գերիվեր՝
Ճառագայթդ ճանանչափիւռ:

Հրեւեակներ չեն շանդգնիր
Շիսակ նայիլ այդ Սրբութեանդ,
Տեր, մեղապարս խաբեպատիր
Սիրսով ինչպէս կեցամ Ասեանդ:

Ձագիր սիրսով քրխեղծ, մրբար
Կրնամ հրպիլ Գահիդ անեղ,
Հրեւեակներու հետ անդադար
Կրնամ զարնել քնար փառահեղ:

Սիրքն, աւանդ, խառնաշրփոք
Հոծ մեղքերու ունի խոցեր.
Հոգիս կ'ընկնի, եւ շուսափոյք
Ապաւաւի ժայթքեմ բոցեր:

Նրբիրեմ, Տէ՛ր, սիրսս անմաւուր,
Սիրովդ նսկե, ըրե անվերբ,
Հրեւեականամ գեղազանգուր,
Գահիդ առջեւ երգեմ օրհներգ:

ՀՈԳԻ ԵՒ ՄԱՐՄԻՆ

Ո՛վ տեր, մարմինս իբրեւ վանդակ
Փակե հոգիս իմ անվեհեր,
Հոգիս տենչայ առնուլ թելեր,
Մարմինս քաշե վիհին յասակ:

Ո՛վ Տեր, մարմինս իբրեւ հեղեղ
Հեղձամղձուկ կ'ընե հոգիս.
Հոգի-սապանն վերցուր հիբիս,
Մարմին կապերս փշրին անեղ:

Ո՛վ տեր, մարմինս իբրեւ առիւծ
Մոնչե, ցնցե հոգիս սաստիկ,
Փրփրեւախ կիրք մեծ ու պզտիկ
Հոգիս կ'ընեն, ո՛հ, ախտահիւծ:

* *
*

Հոգիս կարծե շատ անելի
Աշխարհներե վեր, ո՛վ, Ասուած,
Քեզի բռչի. Քեզմէ զասուած
Հոգիս կապե անհակտելի:

ՄԻՐՈՒՆ ԱՆՆԻԿԻՆ

Առանց քեզի վանդակն չուներ
Իր օրխակը ալախօսիկ,
Սասուած շէնցուց վանդակ-սուն մեր
Ճիւղիւններովդ մեղուշիկ,
Սիրուն Աճճիկ:

Շէն շողութեան «ծուխ ծխանին»
Նդար, ընծան նաե գոյսրիկ
Մեր համեստ սան Նաւասարդին,
Երկնապարզեւ սեր անդրանիկ,
Սիրուն Աճճիկ:

Ասուած պապան առաւ մեծ-մայրդ
Փոխան դրկեց ըզբեց, բռչնի՛կ:
Որ ըլլաս մեր պարտեզին վարդ.
Մեծ մայրիկին տպար բոռնիկ
Սիրուն Աճճիկ:

Հայրիկ մայրիկ կը գուրգուրած
Քերկրապասար, սիրաջերմիկ,
Երկինք ծափ քող քու վրան
Որ քլլաս միտ գեղեցանիկ.
Սիրուն Աճնիկ:

ՓՈՔՐԻԿ ՎԱՆԻԿ

Արեալոյսի վարդ թելերով
Եկար մեր տուն քրքրապով
Երկինքէն վար հրեւակի մ'հետ,
Որ քեզ բերաւ ինք դարձաւ ետ.
Սիրուն Վանե, գոզրիկ Վանե,
Տերն քեզ պահե ամեն վախե:

Ուրախ գըւարք քրիք մեր տուն
Հրեւակիկներ— Աճնիկ եւ դուն,
Համեստ մեր սան ձաքեց արեւ,
Հրեւակներէն բերիւ բարեւ.
Սիրուն Վանե, գոզրիկ Վանե,
Տերն քեզ պահե ամեն վախե:

Խաժբաժ աչքեր, ծովծով ծամեր,
Գեղազանգուր խարսիւռաներ
Փոխ առեր ես հրեւակներէն,
Օրհնեց, զրկեց Ասուած վերէն.
Սիրուն Վանե, գոզրիկ Վանե,
Տերն քեզ պահե ամեն վախե:

Մեծնաս բարով իմաստութան,
Շրնորհաց մեզ երկնաբուրեան,

Ապրիս գործես Տերոջ համար,
Որ վերջը սաս բարի համար՝
Սիրուն Վանե, գոզրիկ Վանե,
Տերն քեզ պահե ամեն վախե:

Նկարագրով սուրբ, անաղաւթ՝
Հոգւով անբիծ.— խիզնով ան յայր,
Քոյորես դուն կեանք մի երկար,
Օգնող մարդոյ հեք ու անկար.
Սիրուն Վանե, գոզրիկ Վանե,
Տերն քեզ պահե, ամեն վախե:

Տերոջը փառք, ազգիդ պարծանք
Եւ ծրնողքիդ խիզն ու բերկրանք
Ըլլաս. հեռի՛ քեզէն ոյս, քեզ,
Որոնք կ'եղլեն սեւ գրծոյսքէն.
Սիրուն Վանե, գոզրիկ Վանե,
Տերն քեզ պահե, ամեն վախե:

Երկա՛ր, օրհնեա՛լ կեանքի մի վերջ
Սրլանաս վեր հրեւակաց պերն,
Սուրբ խումբին հետ երգակցելու,
Օրհնեցելու միտ ալելու.
Ձաւակս Վանե, գոզրիկ Վանե,
Տերն քեզ պահե ամեն վախե:

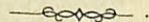
Զօն	Էջ
Պիսի Հառաչե՛մ...	3
Ներկայացուցիչի Տղեր	5
	7

ՀԱՅՐԵՆԱՇՈՒՆՆԵՐ ԳԵՐԹՈՒՎՃՆԵՐ

1. Հայ Սովետին Հառաչք	13
2. Սև Մարտը	16
3. Հայ Որբուկին Հառաչք եւ Սփոփը	17
4 Հայուն Պատիւը	19
5 Ճճարիտ Հայր	20
6 Ինչո՞ւ .. Աղաւ	21
7 Հալլէի Գիտաւորին	22
8. Կեանքի Զափանիւր	25
9. Բարեկամի Սէր	25
10. Ա.բաբա	26
11. Վարդանեան Բաջեր	27
12. Հայուն Խիղճը	29

ԿՐՕՆԱՇՈՒՆՆԵՐ ԳԵՐԹՈՒՎՃՆԵՐ

13. Պատճէ՛ Բայց Փրկէ	25
14. Սուրբ Գիշերը	37
15. Հոգիիս Հառաչք	38
16. Մահով Կեանք	39
17. Ինչ Փոյր	41
18. Բապէները	42
19. Այրոյ Մարեցին	43
20. Կը Սահի՛ն...	44
21. Նժդեհին Ինչի՞ կը Կարօտի	45
22. Իչազուրկին Ա.ժխարիք	46
23. Սուրբ Սիրտ	47
24. Հոգի եւ Մարմին	48
25. Սիրուն Աննիկին	49
26. Փոքրիկ Վառէին	50

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0331082

25734

